

6. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 2–3. ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

7. Постанова ККС ВС від 29 листопада 2021 р. у справі № 405/3805/20 (провадження № 51-3755км21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101634631>

8. Постанова ККС ВС від 15 вересня 2021 р. у справі № 711/3111/19 (провадження № 51-2890км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99687323>

Підгородинська Анастасія Вікторівна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

**ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ
ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ
В МЕЖАХ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

Глобалізація процесів сучасного світу, поліваріантність відносин у різних сферах суспільного життя, транснаціоналізація злочинності та інші чинники зумовлюють необхідність об'єднання зусиль держав з боку спеціально уповноважених на це органів для вирішення загальнозначимих для світового співтовариства завдань, пов'язаних із необхідністю своєчасного виявлення, ефективного розслідування, розгляду, припинення кримінальних правопорушень, і звичайно ж, притягнення винних осіб до відповідальності.

Співробітництво як принцип визначено в Декларації про принципи міжнародного права, сумлінне дотримання якого має важливе і пріоритетне значення для підтримки міжнародного миру та безпеки і досягнення інших цілей ООН.

Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні відбувається за різними процесуальними напрямками та у різних формах, найпоширенішою із яких є міжнародна правова допомога.

Дослідження питання про класифікацію процесуальних дій, які можуть здійснені в межах міжнародної правової допомоги

у кримінальному провадженні, суттєвою мірою залежить від розуміння суті міжнародної правової допомоги.

Одразу слід зазначити, що в науці поняття міжнародної правової допомоги визначається неоднозначно. Так, М.І. Смирнов під нею розуміє передбачену міжнародними договорами, національним кримінальним процесуальним законодавством або засновану на принципі взаємності діяльність компетентних органів запитуваної договірної держави з проведення на її території або сприяння в проведенні на території запитуючої договірної держави процесуальних дій з метою сприяння розслідуванню, розгляду і вирішенню кримінальної справи, що знаходиться у провадженні компетентних органів запитуючої договірної держави [1, с. 26]. Деякі науковці розглядають міжнародну правову допомогу через призму «широкого» розуміння, включаючи до її змісту видачу осіб (екстрадицію), передачу осіб, засуджених іноземними судами у державу свого громадянства, здійснення кримінального переслідування, передачу предметів [2, с. 34]. Маришева Н.І. до правової допомоги включає: виконання доручень про проведення окремих слідчих дій (допити, огляди, провадження експертиз, вручення документів та ін.); надання інформації про право; передачу компетенції від установи своєї держави відповідно установі іншої держави; видачу злочинців; правову допомогу у зв'язку з визнанням та виконанням вироків іноземних судів [3, с. 29–40].

Кримінальне процесуальне законодавство містить легальне визначення міжнародної правової допомоги, під нею розуміється проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іноземної держави або міжнародної судової установи [4].

Статтею 561 КПК України встановлено, що на території України з метою виконання запиту про надання міжнародної правової допомоги можуть бути проведені будь-які процесуальні дії, передбачені цим Кодексом або міжнародним договором.

Указана категорія, виходячи з викладеного вище, пов'язана із поняттям «процесуальна дія». Так, у науковій літературі під процесуальними діями розуміються всі передбачені кримінальним процесуальним законодавством заходи, спрямовані на досягнення мети кримінального провадження, включаються в себе слідчі дії, що виконують функцію збирання, дослідження, оцінювання й використання доказів; розшукові дії; організаційні заходи, спрямовані на забезпечення проведення процесуальних слідчих і розшукових дій; дії, які вчиняються судовими органами на всіх стадіях кримінального провадження [5, с. 7].

Також звертаємо увагу на те, що КПК України не встановлюється вичерпного переліку процесуальних дій, які можуть бути проведені в межах міжнародної правової допомоги, оскільки останні можуть бути проведені згідно домовленостей між державами, викладених в укладеному міжнародному договорі про міжнародну правову допомогу (універсального, регіонального або двостороннього характеру). І такі зобов'язання за договором необхідно виконувати і неухильно дотримуватись порядку, що передбачений відповідним договором про правову допомогу, зважаючи на положення ч. 2 ст. 1 КПК України, ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України».

Класифікація процесуальних дій, що можуть проводитись при наданні міжнародної правової допомоги дозволяє детально та з різних боків дослідити вказане явище, а також встановити особливості, пов'язані із специфікою конкретної процесуальної дії.

Аналіз кримінального процесуального законодавства дозволяє розподілити дії, які проводяться в межах правової допомоги на дві групи: а) процесуальні дії, передбачені КПК України (дії, передбачені Главою 43 КПК, а в межах інших процесуальних форм міжнародного співробітництва – Розділом IX КПК України; слідчі (розшукові дії, передбачені Главою 20, негласні слідчі (розшукові) дії – Главою 21 КПК України; будь-які інші, передбачені КПК України процесуальні дії, наприклад, вручення письмового повідомлення про підозру, залучення перекладача тощо); б) процесуальні дії, передбачені міжнародними договорами України: вручення

документів; зберігання та передавання речових доказів і документів; тимчасова передача, виклик особи, яка перебуває за межами України; розшук, арешт і конфіскація майна, отриманих злочинним шляхом; спостереження, в тому числі електронне (Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності); тимчасове передання рухомого майна, зокрема речових доказів; надання інформації, документів, зокрема про судимість, інших записів, судових документів та інших офіційних документів; обшук та накладання арешту на майно (Договір між Україною та Канадою про взаємовідносини у кримінальних справах); розгляд повідомлень про злочини, обмін інформації щодо судових вироків (Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах) [6, с. 13]. Деякі науковці як окрему групу виокремлюють процесуальні дії, передбачені як міжнародними договорами, так і внутрішнім національним законодавством [7, с. 28] (тимчасова передача, вручення документів тощо). Підставою класифікації на вказані групи процесуальних дій у вказаному випадку є джерело процесуальної регламентації.

Вищевказані процесуальні дії в деяких випадках можуть потребувати спеціального дозволу (якщо законодавство запитуваної держави це передбачає). Отже, за правовою підставою проведення процесуальних дій в порядку міжнародної правової допомоги, вони поділяються на такі групи: а) процесуальні дії, які потребують спеціального дозволу (прокурору, слідчого судді, суду іншого уповноваженого суб'єкта або органу); б) процесуальні дії, які не потребують спеціального дозволу. Вказане узгоджується із ст. 562 КПК України.

Залежно від суб'єктного складу осіб, які приймають участь в проведенні процесуальної дії останні поділяються на такі групи: а) процесуальні дії, що проводяться у присутності представника компетентного органу іноземної держави; б) процесуальні дії, що проводяться за участю тільки тих осіб, які передбачені законодавством запитуваної держави для конкретної процесуальної дії.

Треба також звернути увагу на те, що існують такі види взаємної правової допомоги, як активна допомога і пасивна

допомога. Різниця між ними в позиції запитуваної держави (що і є підставою для поділу на види): або вона активно сприяє розкриттю злочину, надає необхідну допомогу компетентним органам, або надає можливість компетентним органам запитуючої держави проводити необхідні процесуальні дії на своїй території [1, с. 26].

Виходячи із вищевикладеного, можна підсумувати, що кримінальне процесуальне законодавство України, представлене як положеннями міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, так і положеннями КПК України дозволяє ефективно надавати і отримувати міжнародну правову допомогу під час кримінального провадження. Законодавець передбачив досить широкий, але не вичерпний перелік процесуальних дій, які можуть проводитись в межах правової допомоги, тому при отримання/направленні запиту про правову допомогу необхідно орієнтуватись на положення договору, відповідно до якого здійснюється співпраця, а також на процесуальний порядок його проведення, оскільки в подальшому його дотримання може вплинути на визнання доказу допустимим.

Джерела:

1. Смирнов М.І. Інститут взаємної правової допомоги у кримінальних справах: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія. Одеса : Фенікс, 2006. 242 с.

2. Волженкина В.М. Оказание правовой помощи по уголовным делам в сфере международного сотрудничества : учебное пособие. СПб, 1999. 112 с.

3. Марышева Н.И. Международная правовая помощь по гражданским и уголовным делам : дис. ... д.ю.н. М, 1996.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

5. Оніщик Ю.В. Матеріальні сліди під час розслідування ухилень від сплати податків. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. 2014. Вип. 26. С. 253–256.

6. Уголовно-процессуальный кодекс Украины : науч.-практич. Комментарий под общ. ред. В.Т. Маляренко, Ю.П. Алена. Х. : Одиссей, 2005. 986 с.

7. Бастрыкин А.И. Взаимодействие советского уголовно-процессуального и международного права. Ленинград, 1986. 136 с.